

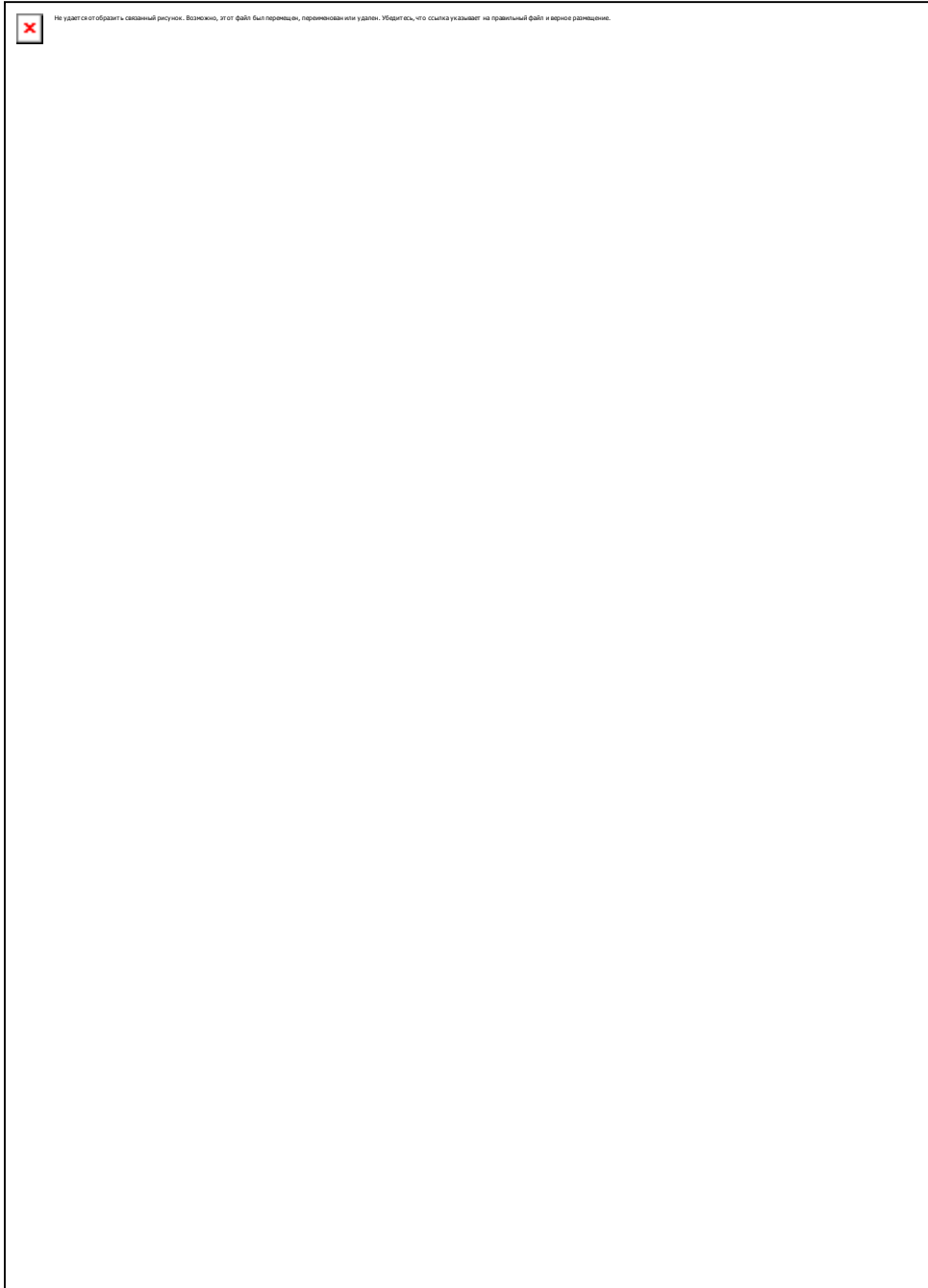
**Համազասպ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ
Լարիսա ԵԳԱՆՅԱՆ**

Մ. Թ. Ա. VIII-VII Դ.Դ. ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԿԱՐՄԱԶԱՐՈՒՄ

2005թ. գարնանը Շիրակի մարզի Կարմրաքար գյուղի հուշարձանների պահպանական գոտիների ճշգրտման համար կատարված ստուգայցի ժամանակ տարածքում իրականացվեց նաև հնագիտական հետախուզություն (հնագետներ՝ Լ.Եզանյան, Հ. Խաչատրյան): Հետախուզության ընթացքում գյուղի արևելյան կողմում հայտնաբերվեց մի նոր հնավայր: Այն գտնվում է գյուղը արևելյան կողմից եզերող գետակի հակադիր, բարձրադիր ափին: Տեղանքը մոտ 10հա մակերեսով հարթ տարածք է: Տարածքը հետերկրաշարժյան տարիներին հատկացվել է բնակարանաշինությանը, և այստեղ կառուցվելիք բնակելիների հիմքերի համար փորվել են 20մ x 20մ չափերով, 3մ խորությամբ, խաչածև դասավորված չորս փոսեր: Սակայն ԽԱՉԱՄ փլուզումը կասեցրել է շինարարությունը, և փորված փոսերը, բաց մնալով և եզրային մասերում աստիճանաբար քայքայվելով, սկսել են փլուզվել: Ձևնությունը ցույց տվեց, որ դրանց եզրամասում կան կիսավեր դամբարաններ, իսկ փլուզված և փոսերի մեջ լցված հողի միջից հայտնաբերվեցին վաղ բրոնզի և երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջաններին վերաբերող խեցեղենի բեկորներ: Ձևնվեցին նաև փոսերի հարևանությամբ գտնվող հողաբլուրները: Պարզվեց, որ դամբարանների մակարդակին համապատասխանող վերին՝ սևահողային շերտը, փորման աշխատանքների ընթացքում առանձնացվել և տեղափոխվել է, իսկ ստորին՝ կավավազային շերտի հողը բլրակների տեսքով թողնվել է տեղում:

Փոսերի եզրերի կիսավեր դամբարանների բացված հատվածները տարիների ընթացքում ամբողջովին մերկացել են և կրկնակի ավերվել: Տեղանքի զննումը ցույց տվեց, որ դամբարանադաշտը բավականին մեծ տարածք է զբաղեցնում և շարունակվում է դեպի հյուսիս, արևելք և արևմուտք ընկած բլուրները՝ ընդհուպ մոտենալով անտիկ դամբարանադաշտին: Որոշվեց պեղել փոսերից մեկի եզրի մի կիսավեր դամբարան, որը կիսով չափ արդեն բացված էր. տեղաշարժված և կիսաթեք ընկած էին ծածկասալն ու կողասալերից մեկը, իսկ դամբարանից ցած սահած հողի վրա ընկած էին բրոնզե ապարանջան, խեցանոթների բեկորներ ու կմախքի ստորին վերջույթների ոսկորներ: Պեղումը հնարավոր կդարձներ փրկել վերջնական ավերման դատապարտված դամբարանի նյութերը: Դամբարանը հյուսիս-հարավ կողմնորոշմամբ ուղղանկյուն խուց է (երկ. 240սմ, լայն. 160սմ, խոր. մոտ 150սմ): Ծածկասալ են ծառայել իրար զուգահեռ դրված երկու սալեր: Փորելու ընթացքում ծածկասալերը կտորվել և տեղաշարժվել են: Մի խոշոր սալ թեք դիրքով հայտնվել է փոսի եզրին: Դամբարանի հարավ-արևելյան անկյունում ծանր տեխնիկայի ճնշման հետևանքով կողաքարերը թեքվել են, և այդ պատճառով դամբարանի այս հատվածի լայնությունը 115սմ է: Դամբարանի արևմտյան պատը շարված է ուղղանկյուն, բավականին մեծ երեք քարերից, հյուսիսայինը՝ երկու մեծ քարից՝ վրան բարձրության համար լրացված միջին մեծության քարերով, հարավայինը՝ հողի հաստ շերտից՝ վրան երկու քար: Հարավ-արևմտյան անկյունում՝ երկու փոքր քարերի վրա նստած է մի մեծ, տափակ սալ: Առաջին շարքում տափակ սալեր են 1,15սմ և 1,20սմ բարձրությամբ, որոնց վրա միջին մեծության քարերի շարք է (հաստությունը՝ մոտ 30սմ):

Կմախքը շատ վատ էր պահպանված: Գանգի որոշ մասեր և մի քանի ոսկորներ դամբարանի կենտրոնական հատվածում էին, մնացած ոսկորները ցրված էին դամբարանով մեկ, իսկ մի մասը փլուզված հողի հետ սահել էր ցած: Պեղման ընթացքում բացի մեծահասակի ոսկորներից հայտնաբերվեցին նաև երեխայի մի քանի կաթնատամներ: Ամենայն հավանականությամբ՝ թաղման խցում եղել է երկու կմախք: Թաղման պահին աճյունի ունեցած դիրքը վերականգնելուն օգնում է ուղեկցող խեցեղենի տեղաբաշխումը, որը ենթադրում է, թե կմախքն ունեցել է ձախ կողքին պառկած, ծնկները դեպի որովայնը ծաված դիրք, դեմքով՝ արևելք:

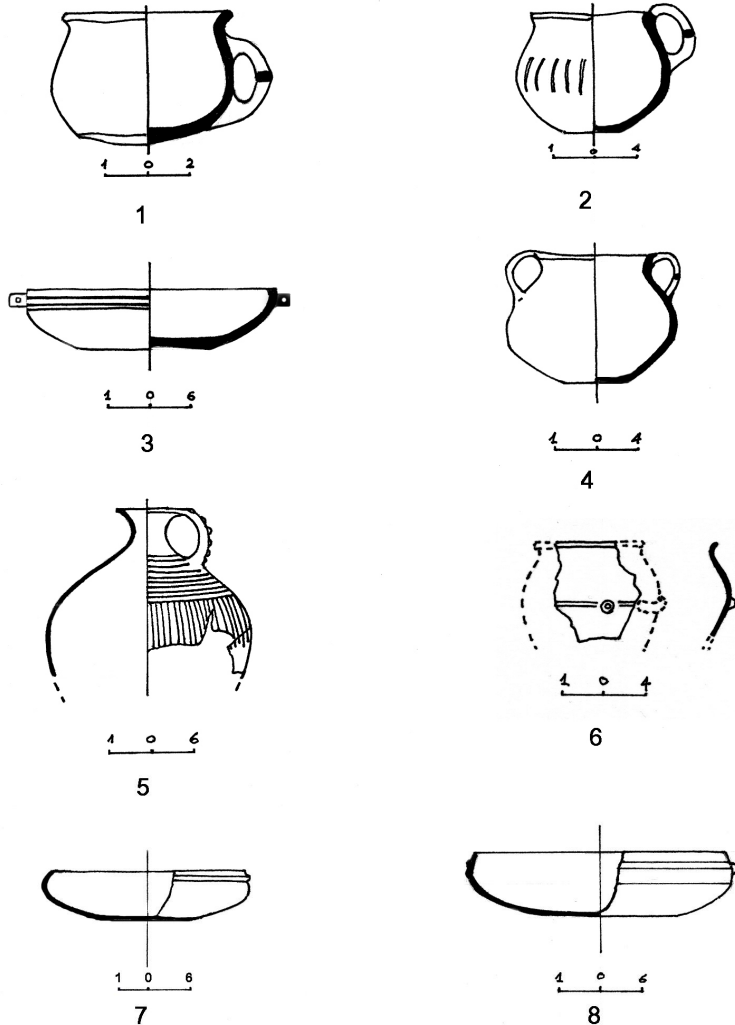
Գլխի մոտ դրվել է կարմիր կայծքարից մանգաղի ներդիրը (կողքին գտնվեց ոչ-խարի ծնոտոսկոր), թիկունքում՝ բերանքսիվայր մի թաս, որովայնի դիմաց գավաթ՝ մեջը ոսկորներ, ուղիղ դիրքով դրված մեկ այլ գավաթ՝ մեջը և շուրջը բազմաթիվ ուլունքներ, ինչպես նաև՝ սափորի, գավաթի և թասերի բեկորներ: Պատկերի վերականգնմանն օգնում է նաև դամբարանի արևմտյան պատի ստորին մասում պահպանված հողի քիչ գոգավոր, տափանված հատվածը: Կարծում ենք՝ հետքն առաջացել է պատին շատ կիպ դրված աճյունի սեղմումից:

Դամբարանից գտնված հիմնական նյութը խեցեղենն է, կան նաև աշխատանքային գործիքներ և արդուզարդի առարկաներ:

Խեցեղենը ներկայանում է գավաթներով, քասերով, սափորով, կճուճի և խնոցու րեկորներով: Գավաթներն անհարթ են, պատրաստված են ձեռքով, մոխրագույն, ավազախառն, լավ հունցված և լավ թրծված կավից: Գավաթներից երկուսն ունեն մեկական, իսկ երրորդը՝ զույգ ունկեր: Առաջինն (բարձր. 6սմ, բերանի տրամ. 8,3սմ) ունի քիչ զոզավոր և թեք նստուկ, իրանը՝ քիչ երկթեք է, վիզը՝ բարակ և կարճ: Ետ ճկված, կտրավուն շուրթերը տեղ-տեղ թերի են: Նստուկից սկսվող աղեղնաձև ունկը շուրթի տակ միանում է իրանին (տախտ. I, նկ. 1): Երկրորդ գավաթը (նստուկը՝ 5-5,5սմ, բերանը՝ 12սմ, բարձր. 10սմ, իրանի տրամ. 14սմ) կոպիտ է (տախտ. I, նկ.2), ի տարբերություն նախորդի, շուրթի կտրվածքն ուղիղ է: Շուրթն իրանին է միանում մեկ աղեղնաձև ունկով: Շուրթից քիչ բարձր դիրք ունեցող ունկի վրա երկայնակի, մատնասեղմունով արված փոսիկ է: Գավաթը շուրթից մինչև իրան ճեղքված է: Իրանի 3-3,5սմ լայնությամբ հատվածը զարդարված է ուղղահայաց, քիչ թեք, խորակոս գծերով: Տեղ-տեղ պահպանվել է փայլանախշը: Երրորդ գավաթը (տախտ. I, նկ. 4) նախորդներից տարբերվում է զույգ ունկերով, որոնք շուրթից բարձր դիրք ունեն և հիմքով միանում են իրանի փքուն հատվածին (բերանի տրամ. 11,5սմ, իրանի տրամ. 14,5սմ, բարձր.10սմ, նստուկի տրամ. 5,5սմ): Շուրթը իրանին է միանում երկու հակադիր ունկերով: Ունկերն անհամաչափ են (մեծ և փոքր, մեկը մյուսից քիչ կարճ): Իրանը կտրված է, իրանից նստուկ անցումը՝ անհամաչափ:

Գավաթների տարբերությունը պսակի, ունկերի, իրանի ձևերի և նախշազարդման մեջ է: Երեքն էլ սևափայլ են, ունեն կտրվածքում կլոր կամ ուղղանկյուն մեկ կամ երկու կտրավուն ունկ: Խեցեղենի այս ձևերը և սեղմամբ արված նախշազարդը, որ հայտնի են վաղ երկաթի ժամանակաշրջանից մ.թ.ա. I հազարամյակի սկզբներից շատ արագ լայն տարածում են ստանում, և տիրապետող են երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանի համալիրներում: Այսօրինակ գավաթների տարբերակները Շիրակում հայտնի են Քեթիից,¹ Արթիկից և այլ հուշարձաններից:²

Տախտակ I

¹ Ա. Վ. 1989.
² Թ. Ն

ն.Յ.), Եր.,

Գտնված բաց մոխրագույն սափորի (քերանի տրամ. 9,5սմ, իրանի տրամ. 31,5սմ, կոճականման ելուստների տրամ.՝ 5-6սմ), փքուն, մոտավորապես գնդաձև իրանի կեսից մինչև շուրթն ընկած հատվածն է պահպանվել (տախտ. I, նկ.5): Սափորի վիզը նեղ է և բարձր: Բարակ և ետ ճկված շուրթն իրանին է միանում աղեղնաձև մեկ ունկով: Ունկի կենտրոնով անցնող երկայնակի ակոսի վրա ամրացված են վեց վերադիր, կոճականման ելուստներ: Սափորի վզի տակ հորիզոնական խորակոս գծանախշեր են, որոնցից դեպի իրանի փքուն մասն են իջնում ուղղահայաց ակոսներ: Անոթն իր ձևով և զարդանախշմամբ նման է Հայաստանի մ.թ.ա. առաջին հազարամյակի առաջին կեսով թվագրվող բազմաթիվ հուշարձաններից հայտնաբերված սափորներին, միակ տարբերությունը կանթի ձևավորման մեջ է: Կոճականման ելուստներով զարդարված կանթերը սկիզբ են առնում մ.թ.ա. VIII դարում, հայտնի են Լոռի-Բերդի,³ Թեյշեբաինի⁴ պեղումներից: Հետագա դարերում այս անոթները լայն տարածում են գտնում և բնորոշ դառնում նաև մ.թ.ա. VII-IV դարերին:⁵ Հայտնի են բազմաթիվ հուշարձաններից՝ Գոլովինո,⁶ Կույբիշև,⁷ Լոռի-Բերդ,⁸ Նոր Խաչակապ,⁹ Շիրակավան:¹⁰

Քրեղանները երեքն են, բոլորն էլ՝ թերի: Դրանք ոչ խորը, ներս հակված շուրթով, ներսից փայլեցված անոթներ են, որանցից առաջինը (տախտ. I, նկ.3) մուգ դարչնագույն է, տեղ-տեղ սևացած, ունի 35սմ տրամագիծ և 8սմ բարձրություն: Ուսը նախաշագարդված է երեք խորակոս գոտիներով: Շուրթի տակ հակադիր կողմերում տեղադրված են հորիզոնական, կենտրոնական մասում ներճկված ունկերը, որոնք ունեն 7սմ տրամագծով միջանցիկ անցք: Չուգահեռը հայտնի է Սարապատից:¹¹ Երկրորդ քրեղանը (տախտ. I, նկ. 8) բաց դարչնագույն է, այն ունի 38սմ տրամագիծ և 8,5սմ բարձրություն: Արտաքին կողմն անհարթ է, իրանի վրա նկատելի են դուրզի պտույտի հետևանքով առաջացած զծերը: Ուսը զարդանախշված է թույլ արտահայտված երեք գոտիներով: Շուրթի տակ պահպանվել է հորիզոնական տեղադրմամբ բլթակաձև կեղծ ունկը: Երրորդ թասն ունի 32սմ տրամագիծ և 8սմ բարձրություն (տախտ. I, նկ. 7): Այն բաց դարչնաշագանակագույն է՝ ներսից և դրսից կոկված: Շուրթի տակ սահուն անցումով երկու լայն խորակոս գոտիներ են: Քրեղանը թերի է, և պահպանված մասի վրա ունկերի հետքեր չկան:

Գտնվել են նաև խոհանոցային խեցեղենի՝ կճուճների և խնոցու բեկորներ (տախտ. I, նկ. 6, տախտակ II, նկ. 1-3): Կճուճի զարդը կրկնում է ուշ բրոնզի վերջի և վաղ երկաթի անցման փուլի խեցեղենին բնորոշ, տարբեր հուշարձաններից հայտնի նման անոթների զարդանախշերը: Նյութերի համեմատությունը ցույց է տալիս, որ վաղ երկաթի և երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանի խեցեղենի ձևերի և նախաշագարդման մեջ զենետիկական կապն ակնհայտ է, և շարունակվում են ուշբրոնզիդարյան ավանդույթները:

³ С. Деведжян, Лори-Берд, I, Ер., 1981, IX.XXII/1.

⁴ А. Мартиросян, Город Тейшебаини, Ер., 1961, стр. 102, рис. 41.

⁵ Ա. Թոքոնյան, Օ. Խնկիկյան, Լ. Պետրոսյան, Հին Շիրակավան, Եր., 2002, էջ 127:

⁶ А. Мартиросян, Город Тейшебаини, Ер., 1961, табл. XI.

⁷ Օ. Խնկիկյան, Դամբարանների պեղումներ Կույբիշև գյուղում, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1987, թիվ 5:

⁸ С. Деведжян, նշվ. աշխ., տախտ. XXVIII:

⁹ Ն. Ենգիբարյան, Հայտնագործումներ Նոր Խաչակապում, Հուշարձան, տարեգիրք Գ, Եր., 2005, ադ. X/5, էջ 94:

¹⁰ Ա. Թոքոնյան, Օ. Խնկիկյան, Լ. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., ադ. LXXVIII/14, 16:

¹¹ Լ. Պետրոսյան, Պեղումներ Սարապատում, Հնագիտական աշխատանքները Հայաստանի նորակառույցներում, Եր. 1992, էջ 94:

Գտնված աշխատանքային գործիքները երկուսն են՝ կարմրավուն կայծքարից ներդիր և բրոնզե ասեղ: Ներդիրը (երկ. 6,2սմ, քթի մասում՝ 3սմ, լայն. 1,5սմ, կոթի մոտ՝ 1սմ) մշակված է երկու կողմից. մի կողմը՝ մանր, իսկ սայրը՝ խոշոր հատումներով (տախտ. II, նկ. 4): Ներդիրի ատամնավոր սայրը քիչ կորացող ծայր ունի: Մանգաղի մմանատիպ ներդիրները գոյատևել են մի քանի հազարամյակ, և դրանց ձևում առանձնակի փոփոխություններ չկան:

Ասեղը պատրաստված է կտրվածքում շրջանաձև բրոնզալարից: Թերի է, պահպանվել է տափակ բլթակը՝ անցքի կեսով: Մուր ծայրն աստիճանաբար հաստանում է՝ հասնելով անցքին: Ասեղներ հայտնաբերվել են Շիրակավանից:¹²

Արդուզարդի առարկաների մեջ կան բրոնզյե ապարանջան, մատանիներ, և կոճակ: Ապարանջանը (տախտ. II, նկ.1) քիչ ձվածիր է (տրամ. 6,7սմ), պատրաստվել է տափակ, կտրվածքում ուղղանկյուն հաստ բրոնզալարից, որի արտաքին երեսի կենտրոնով անցնում է խորակոս գծանախշ (հաստ. 0,6սմ): Իրար սեղմված ծայրերը բաց են և թեքությամբ կտրված: Վաղ երկաթի դարաշրջանում բրոնզիդարյան ավանդական բրոնզե ապարանջանների կողքին հայտնվում են նաև նոր ձևեր, որոնք բնորոշ են ինչպես վաղ երկաթի, այնպես էլ երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանին: Ապա-

¹² Ռ. Թորոսյան, Օ. Խնկիկյան, Լ. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., աղ. XV/3:

րանջանի այս տեսակը հայտնի է Քաղսիից, Մուխանից, Բասարգեչարից:¹³ Մատանիներից մեկը փակ, մյուսը բաց ծայրերով օղակներ են: Մեկը (տախտ. II, նկ. 3) պատրաստված է կտրվածքում կտր բրոնզալարից, ծայրերը բաց, քիչ սեղմված շրջան է (տրամ. 2,2սմ): Մյուսը (տախտակ II, նկ. 2) տափակ բրոնզե քիթեղից է (հաստ. 3մմ, ձվածիրը 1,5 և 1,7սմ), ծայրերը բաց են: Մատանիների հիշյալ ձևերը շատ տարածված են Հայաստանի¹⁴ հուշարձաններում: Արթիկի վաղ երկաթի դամբարաններից գտնվել են բրոնզալարից մատանիներ, որոնց մեջ գերակշռողը բաց ծայրերով ձևերն են: Նշված մատանիները պահպանում են ավանդական ձևը, հայտնի են ուշ բրոնզի դարաշրջանի բազմաթիվ հուշարձաններից և նույն ձևով պահպանվում են նաև վաղ երկաթի և երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանում: Գտնված միակ կոճակը (տախտ. II, նկ.6) տափակ և շրջանաձև հիմքով է, վերին մասը՝ կիսագնդաձև (տրամ. 1սմ, բարձր. 0,5սմ): Կոճակը ներսի կողմից ունի տրամագծով ձգվող մեկ կամրջակ՝ հագուստի վրա կարելու համար: Կոճակների այս տեսակը հայտնի է Հայաստանի ուշ-բրոնզիդարյան հուշարձաններից՝ Արթիկ,¹⁵ Քեթի,¹⁶ Շիրակավան:¹⁷

Կարմրաբարի դամբարանից գտածոների մեջ մեծ թիվ են կազմում տարբեր նյութերից և երեսուներեք տարածև ուլունքները (նկ. 4), որոնք պատրաստված են մածուկից, սարդիոնից, ագաթից, ապակուց և գիշերից: Ուլունքները, որոնց հիմնական մասը պատրաստված է սպիտակ, երկնագույն, փիրուզագույն կամ մոխրագույն մածուկից, խմբավորել ենք ըստ ձևերի:

Այն ուլունքները, որոնք մասնագիտական գրականության մեջ հայտնի են *դմ-մինն* անունով, ամենաշատն են (տախտ. III, նկ. 18): Բ. Կուֆտինը գտնում է, որ ուլունքների նշված ձևը գոյատևել է սահմանափակ ժամանակով և բնորոշ է միայն Թրիալեթի տարածաշրջանին:¹⁸ Հ. Մարտիրոսյանը, համաձայնվելով գոյատևման սահմանափակ ժամանակաշրջանի վերաբերյալ Բ. Կուֆտինի կարծիքին, Խրտանոցի կրոնիկների և համաժամանակյա նյութերի վերլուծությամբ հանգել է այն եզրակացության, որ այս ուլունքները բնորոշ են երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանին և հատուկ են ոչ միայն Թրիալեթիին:¹⁹ Նման ուլունքներ գտնվել են Արթիկում,²⁰ Նորատուում,²¹ Ոսկեհասկում,²² Նոր Խաչակապում:²³ Տ. Խաչատրյանը վաղ երկաթի ժամանակաշրջանի համալիրներից հայտնաբերված մնամորինակ ուլունքների վերին սահմանը համարում է մ.թ.ա. X դարը, իսկ գոյատևումը՝ մ.թ. ա. X-VIդդ.:²⁴

¹⁶ Մ. Եսայան, Հայաստանի պետական քանդարանի բրոնզե ապարանջանները, Տեղեկագիրքի 64, աղ. III/9-11: Ռ. Թորոսյան, Օ. Խնկիկյան, Լ. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., էջ 132, աղ. 82/ 6:

¹⁴ Ա. Մարտիրոսյան, նշվ. աշխ., նկ. 76/7; Թ. Խաչատրյան, նշվ. աշխ., էջ 242.

¹⁵ Թ. Խաչատրյան, Арктикский некрополь, Ер., 1979, стр. 15.

¹⁶ Ա. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., տախտ. 48/6:

¹⁷ Ռ. Թորոսյան, Օ. Խնկիկյան, Լ. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., աղ. XVIII/8:

¹⁸ Բ. Կուֆտին, Археологические раскопки в Гриалети, стр. 54, рис. 51/7.

¹⁹ Ա. Մարտիրոսյան, Раскопки могильников в селении Головино, Труды ГМИА, вып. V, 1959, стр. 84-85.

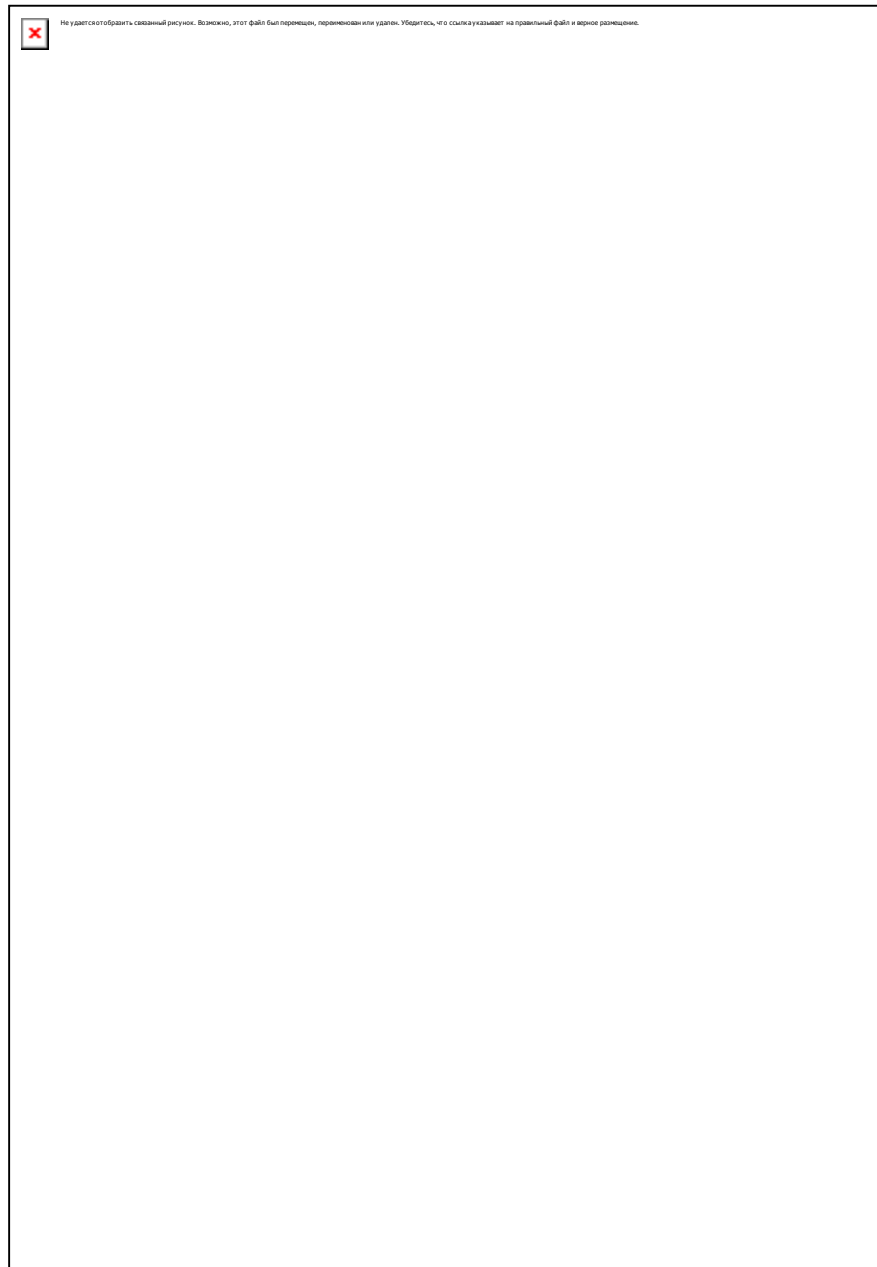
²⁰ Թ. Խաչատրյան, 1979, рис. 155, стр. 211.

²¹ Ա. Մարտիրոսյան, 1964, стр. 210, рис. 82.

²² Ա. Պետրոսյան, նշվ. աշխ., էջ 80, տախտ. 70, նկ. 6:

²³ Ն. Եսայան, նշվ. աշխ., էջ 84, աղ. 6:

²⁴ Թ. Խաչատրյան, 1979, стр. 243.

Մածուկից մյուս ուլունքները ռոմբաձև, ուղղանկյուն, տակառաձև կամ կտրված գլխիկներով ձվածիրներ են՝ զարդարված արևանախշով. շրջան, որի կենտրոնում կետ է: Տակառաձև ուլունքներ հայտնի են Նորատուսից և թվագրվում են մ.թ.ա. X-VIII դդ.²⁵ Իրար հատող, միջանցիկ անցքով երկու գլաններով ստացված խաչաձև ուլունքները մնան են Արթիկի ուշ բրոնզի և վաղ երկաթի դամբարաններից գտնված բրոնզե շքասեղների գլխիկներին:²⁶ Կան մանր, գլանաձև, սպիտակ և երկնագույն, ինչպես նաև փիրուզագույն և մոխրագույն, երեք գլանների միացմամբ ստացված տափակ ուլունքներ: Մածուկից փիրուզագույն, ռոմբաձև, գծիկներով նախշված ուլունքի զարդանախշը հանդիպում է բրոնզե շքասեղների վրա, որոնք վերաբերում են Արթիկի ուշ բրոնզի ժամանակաշրջանի երկրորդ փուլին:²⁷ Գտնվել են նաև կարմրավուն սարդիոնից, գնդաձև

²⁵ А. Мартросян, 1964, рис.76/4.

²⁶ Т. Хачатрян, 1979, стр. 212-214, рис. 125-127.

²⁷ Т. Хачатрян, 1979, рис. 126, 127.

և գլանաձև, ինչպես նաև կապտափիրուզագույն ապակուց մի քանի փոքր աժանարարներ և գիշերից երկու ուլունք:

Կարմրաքարի դամբարանից հայտնաբերված նյութերն ունեն երկաթի լայն տարածման ժամանակաշրջանին բնորոշ հատկանիշներ և համապատասխանում են մ.թ.ա. VIII-VIIդդ. ստույգ թվագրվող համալիրներին: Կառուցվածքը և հայտնաբերված նյութերը թույլ են տալիս Կարմրաքարի դամբարանը և դամբարանադաշտը դասել Հայկական լեռնաշխարհի՝ մ.թ.ա. VIII-VII դդ. թվագրվող հուշարձանների շարքին:

РАСКОПКИ ПОГРЕБЕНИЯ VIII-VII ВВ. ДО Н. Э. В СЕЛЕ КАРМРАКАР

___ *Резюме* ___

___ *А. Хачатрян, Л. Еганян* ___

2005г. при осмотре территории села Кармракар Ширакской области, археологами А. Хачатрян и Л. Еганян в восточной стороне деревни были обнаружены полуразрушенные погребения. Причиной разрушений стали земляные работы. Для строительства домов в 1989 году здесь были выкопаны большие /20мх20м/ ямы. В течении времени края ям постепенно разрушились и открылись погребения в больших каменных камерах. Из одной из таких погребений вместе с землей выскользнули части скелета, бронзовый браслет и черепки керамики. Для спасения остольных материалов проводились раскопки данного погребения. В результате раскопок была обнаружена погребальная камера размерами 2,4х1,6х1,5 метров. В камере были обнаружены части скелета взрослой женщины и молочные зубы ребенка. Сопутствующий материал представлен керамикой, орудиями труда и украшениями. Изучение раскопанного материала показало, что погребение Кармракар по ряду признаков синхронизируется с материалами эпохи широкого освоения железа и датируется VIII-VII вв. до н.э.